

ECOPSYCHOLOGICAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF STUDENTS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

ЕКОПСИХОЛОГІЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Atamanchuk N.M. / Атаманчук Н.М.

s.psychol.s., as.prof. /к. психол.н., доц.

ORCID: 0000-0001-7155-392X

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University,

Poltava, Ostrogradskoho 2, 36000

Полтавський національний педагогічний університет,

м. Полтава, Остроградського 2, 36000

Анотація. У статті розглядаються теоретичні аспекти екопсихології, а також практичні методи та стратегії, спрямовані на формування екологічної компетентності учнів на початковому етапі навчання. Обґрунтовано значення екопсихологічного підходу у формуванні гармонійного освітнього середовища дітей початкової школи. Розглянуто казкотерапію як ресурс розвитку емоційної стабільності, комунікативних навичок та екологічної свідомості.

Ключові слова: екопсихологія, екологічне виховання, казкотерапія, освітнє середовище, учень Нової Української школи.

Abstract. The article examines the theoretical aspects of ecopsychology, as well as practical methods and strategies aimed at developing environmental competence among students at the primary education level. The significance of the ecopsychological approach in shaping a harmonious educational environment for primary school children is substantiated. Fairy-tale therapy is considered as a resource for developing emotional stability, communication skills, and environmental awareness.

Key words: Ecopsychology, environmental education, fairy-tale therapy, educational environment, student of the New Ukrainian School.

Вступ.

Актуальність екопсихологічного виховання дітей в Україні й у цілому світі впливає із кризи сьогодення, що спричинена втратою моральних цінностей. Екопсихологічне виховання учнів Нової Української школи (НУШ) набуває все більшої актуальності в контексті сучасного світу, ознаками якого є екологічна криза та загроза природному середовищу. Відповідно до цього, вивчення та впровадження екопсихологічних методів у процесі виховання дітей (особливо на початкових етапах навчання в школі) стає не лише актуальним завданням, але й невідкладною психолого-педагогічною проблемою (потребою).

У зв'язку з глобальними змінами клімату та природного середовища, екопсихологічне виховання дітей початкової школи стає ключовим аспектом освіти, спрямованим на формування у них усвідомлення важливості екологічної

стійкості та глибокого зв'язку з природою. Саме у ранньому віці формується світогляд та система цінностей, тому навчання педагогами дітей на початкових етапах навчання у школі і близькими дорослими вдома екологічній культурі, повазі до природи в цей період має велике значення для подальшого їхнього розвитку.

Зміни в навколишньому середовищі та життєдіяльності людей, що викликані екологічною кризою, зумовлюють необхідність пошуків шляхів переорієнтації світоглядних основ буття та суспільного виробництва у взаємодії людини з природою. Важливого значення в цьому відношенні набувають інноваційні психологічні підходи до екологічної освіти й виховання підростаючого покоління, які повинні бути спрямовані на формування домінантних екологічних цінностей вихованців, вироблення в них умінь бачити, відчувати та усвідомлювати повноту явищ природи, бути причетними до проблем довкілля. Це викликає потребу подальшого вдосконалення процесу формування екологічної свідомості на підґрунті психологічної теорії і практики. Метою даного процесу є зміна ставлення учнів не лише до світу природи, що оточує, а й самої людини до себе як частини природи.

Завданням нашого дослідження є пошук ефективних інноваційних методик і підходів для формування екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи, збереження навколишнього середовища учнів початкової школи НУШ.

Основний текст.

Екопсихологія досліджує складні взаємозв'язки між людиною та природним середовищем. Її основним завданням є з'ясування того, як діяльність людини впливає на стан екосистем і, водночас, як природні умови та зміни довкілля відображаються на психологічному благополуччі і поведінці людини.

Сучасні наукові дослідження підкреслюють, що психологічний зв'язок із природою позитивно впливає на психічне здоров'я, знижує рівень стресу і підвищує загальне відчуття благополуччя, тоді як деградація довкілля та

урбанізація можуть провокувати тривожність і депресивні стани. Це свідчить про необхідність інтеграції екопсихологічних підходів у систему освіти та виховання, починаючи з початкової школи, щоб формувати відповідальне ставлення до природи на основі емоційного й когнітивного усвідомлення взаємозалежності людини та навколишнього середовища.

Переконані, що екологічне виховання – це цілеспрямований та організований процес формування в учнів науково обґрунтованих знань про природу й суспільство, а також світоглядних установок і переконань, які сприяють розвитку відповідального ставлення до довкілля. Його результатом виступають практичні дії школярів щодо взаємодії з природним середовищем, що відповідають етичним нормам і принципам людської моральності [1].

Збереження довкілля учнями початкової школи НУШ передбачає формування усвідомленого ставлення до природи та розвиток екологічної компетентності через конкретні практичні дії. Важливим аспектом є інтеграція екологічних знань у навчальний процес, стимулювання інтересу до природи, виховання відповідальності за власні вчинки та розвиток навичок догляду за довкіллям через практичну та екологічно спрямовану діяльність.

С. Кузікова, В. Зливков, С. Лукомська відмічають, що сучасна початкова школа потребує формування психолого-педагогічного середовища, що сприяє гармонійному розвитку особистості. Це особливо актуально в умовах війни, соціальних криз та екологічних проблем, які підвищують рівень тривожності серед дітей [3].

На думку В. Звєкової екопсихологічне виховання передбачає інтеграцію психологічних і екологічних аспектів розвитку особистості, спрямовану на формування емоційної стабільності, моральності та екологічної свідомості [2].

Л. Шуба, Є. Захаріна, В. Шуба вважають, одним із ресурсних методів екологічного виховання дітей казкотерапію, яка забезпечує безпечне проживання емоцій, розвиток уяви та когнітивних здібностей [4].

Поєднання казкових сюжетів і екологічних елементів створює синергійний ефект для формування екопсихологічного середовища [5].

З метою підвищення ефективності екологічного виховання молодших школярів доцільно рекомендувати педагогам НУШ застосування казкотерапії. Такий підхід, на нашу думку, сприяє формуванню екологічної культури, засвоєнню компетентностей у сфері раціонального природокористування та розвитку готовності до активної участі в екологічній і природоохоронній діяльності.

Крім того, інтеграція казкотерапії у навчальний процес сприяє формуванню цілісної екологічної компетентності, що включає знання, навички, цінності та практичну активність, необхідні для гармонійного взаємодії дитини з довкіллям.

Через казку учні вчаться усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою людини та станом природи, що формує екологічну свідомість, відповідальність за навколишнє середовище.

Для прикладу подамо опис казок Яна А. (6 років).

Пригоди їжачка, котика юберта і хлопчика Богданчика

Колись давно в одному місті жив їжачок Потапко із своєю родиною: дружиною Фуксією, дітками Хоккі та Локкі, а також татком Луїзом та матусею Лусією.

Одного разу, в другій половині дня, їжачок Потапко вийшов на полювання, щоб дістати їжу для своєї родини. Та не встиг він розгледіти місцевість як йому трапився хлопчик Богданчик. Хлопчик був добрим, дуже любив тваринок, а особливо колючих. Він спіймав Потапка й поніс в свою квартиру, щоб було веселіше коту Юберту. Богданчик не знав, що у Потапка є дружина, дітки та батьки. Їжачок злякався в новому помешканні. Хлопчик вирішив пригостити Потапка молочком. І їжачкові стало не так лячно. Аж тут прийшов до квартири Богданчика дядя та сказав: «Потрібно їжачка відпустити до родини». Хлопчику дуже сподобався Потапко і він не хотів з ним прощатися і тому, він гірко заплакав. Та все ж Богданчик подумав і їжачка відпустив.

На другий день хлопчик теж приносив до своєї квартири Потапка, а потім відускав. Так було і на третій день. Але напевно то був вже не Потапко, адже

Потапко не кусався, а цей їжачок вкусив Богданчика та його тата за пальчик. Кіт Юберт страшенно злякався. І тоді хлопчик не розгубився та поклав їжачку чужинця у велику миску, щоб той подумав про свою поведінку. Потім Богданчик з татком віднесли кусачого їжачка на вулицю і відпустили біля дитячого садочка, там було багато нірок (мабуть будиночків) їжачків. Їжачок-чужинець після пригоди напевно став добрішим і можливо він більше нікого не кусатиме. От так і дійшла до кінця історія.

Бережливий кіт юберт

В одному казковому царстві жив кіт Юберт. Він дуже любив ловити в озері рибку. Кожного дня котик приходив до красивого, чистого озера. Він бачив людей, які відпочивали і залишали після себе багато сміття. Озеро ставало брудним, перестала ловитись rybka. Вона зникла. Юберт засумував. Що ж робити? – подумав кіт. Аж раптом, Юберт згадав про свого давнього знайомого Екологічного чародія. Котик попросив у нього допомоги. Екологічний чародій не відмовив. І трапилося диво. Прийшов вранці Юберт до озера і здивувався. Люди стали вихованими. Скрізь поставили баки для сміття. І так стало чисто, гарно. Юберт зрадів. Він вирішив наловити рибки та приготувати смачної юшки, щоб пригостити нею свого рятівника.

З того часу котик Юберт та люди почали ще бережливіше ставитися до природних ресурсів.

Про економного котика юберта

Події відбувалися зимою. У одному казковому місті жили котики Юберт і Гнатик. Їх господарі приятелювали, а котики разом проводили вільний час. Господарі Юберта берегли електроенергію і привчили котика бути економним. Юберт звик завжди слідкувати, щоб зайва лампочка не була ввімкнена в квартирі. Своїм муркотінням він нагадував господарям, коли ті одночасно вмикали багато електричних приборів. В родині, де жив котик Гнатик не берегли електроенергію.

Одного разу Гнатик зі своїм господарем завітав до Юберта в гості. Квартира Юберта була прохолодною. Гнатик попросив ввімкнути

електрообігрівач. Він брав дуже багато електроенергії. Юберт ввімкнув на невеликий проміжок часу, а потім вимкнув. Та Гнатик просив залишити ввімкненим електрообігрівач.

І тоді Юберт розповів Гнатику, чому потрібно економити світло і електроенергію. За витрачену електроенергію треба платити дуже багато грошей, а без них не купити смачних котячих консерв... А Гнатик любив смачненько поїсти. Подумав він і зрозумів, що можна заощадити на економії електроенергії кошти, які потім витратити для купівлі смаколиків собі та членам родини.

З тих пір Гнатик почав економити електроенергію.

Про економного Олесь

Події відбувалися зимою. У одному місті жили хлопчики Олесь та Гнатик. Вони приятелювали, разом проводили вільний час. Олесь був дуже економним хлопчиком. Він беріг електроенергію. Завжди слідкував, щоб зайва лампочка не була ввімкнена в квартирі. Він одночасно не вмикав багато електричних приборів. Гнатик не беріг електроенергію.

Одного разу Олесь запросив Гнатика до себе в гості. Квартира Олесь була прохолодною. Гнатик попросив ввімкнути електрообігрівач. Він брав дуже багато електроенергії. Олесь ввімкнув на невеликий проміжок часу, а потім вимкнув. Та Гнатик просив залишити ввімкненим електрообігрівач.

І тоді Олесь розповів Гнатику, чому потрібно економити світло і електроенергію. За витрачену електроенергію треба заплатити дуже багато грошей.

З тих пір Гнатик почав економити електроенергію.

Висновок. Результати наших досліджень підтверджують, що казкотерапія є ефективним та інноваційним інструментом для поєднання екологічного та психологічного компонентів у навчальному процесі НУШ. Використання казок сприяє розвитку емоційної стабільності, комунікативних навичок, екологічної свідомості та формуванню відповідального ставлення учнів до навколишнього середовища, що робить її цінним ресурсом сучасної початкової освіти.

Її використання дозволяє поєднати пізнавальний та виховний аспекти, забезпечуючи не лише засвоєння знань про природу, а й формування емоційно-ціннісного ставлення до довкілля. Через казкові сюжети діти отримують можливість усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою людини та станом навколишнього середовища, що сприяє розвитку екологічної свідомості, емпатії до живих істот та відповідальності за власні вчинки. Крім того, казкотерапія позитивно впливає на психоемоційний стан дітей, стимулюючи їхню уяву, творче мислення та комунікативні навички, що робить цей метод особливо цінним у формуванні гармонійної особистості учня початкової школи НУШ в умовах сучасної освітньої парадигми.

Подальші наукові пошуки варто спрямувати на розробку психолого-педагогічних методів, які сприятимуть формуванню екологічної культури з урахуванням вікових особливостей учнів Нової української школи.

Література:

1. Атаманчук Н. М., Шарава М. Є. Формування екологічної свідомості школярів. *Альманах QN (qvestiones naturales): зб. наукових праць студентів факультету природничої і фізико-математичної освіти* [Випуск 6] / голов. редактор Н. В. Хлонь. Суми: видавничий дім «Ельдорадо», 2016. С. 7–9.
2. Звєкова В. Екологічне виховання дитини з особливими освітніми потребами в закладах позашкільної освіти. *Науковий вісник ІДГУ*, вип. 64, 2023, с. 67–72.
3. Кузікова С., Зливков В., Лукомська С. Вікові особливості переживання травм війни: інтегративний підхід. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки*, 2022, с. 134–140.
4. Шуба Л. В., Захаріна Є. А., Шуба В. В., Шуба В. О. Казкотерапія, як засіб нівелювання тривожності для дітей початкової школи. *Науковий часопис Українського державного університету імені М. Драгоманова. Серія 15*, 2023, с. 112–118.
5. Reymov M.K. Features of Fairy Tale Therapy and Puppet Therapy and

Possibilities of Their Combination. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 2025, 40(03).

6. Яланська С. П., Атаманчук Н. М. Біоетичне виховання учнівської та студентської молоді. *Актуальні проблеми особистості та міжособистісних взаємин*, 23 квітня 2016 р.: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський: Медобори – 2006, 2016. С. 160–163.

Статтю відправлено: 23.08.2025 р.

© Атаманчук Н.М.